

**Методически подходи, включващи фотографията като част от
обучението по Изобразително изкуство в средните общообразователни
училища**

Ясна Иванова

**Докторант към катедра „Психология на изкуството, теория и практика на
художественото образование и общоакадемични дисциплини“, НХА**

Резюме

Статията е посветена на ползите от обучението по фотография като част от часовете по Изобразително изкуство в средните общообразователни училища. Развитието на умения, свързани с фотографския образ, могат да се окажат решаващи в онлайн комуникацията на професионално ниво, както и във визуалните послания в социалните мрежи. За търсене в усъвършенстването на такива умения свидетелстват множеството възможности, които образователните платформи и университети предлагат и в статията са разгледани педагогически подходи, които биха могли да включат фотографията по-осезаемо в средното образование.

Ключови думи: образование, обучение по фотография, обучение по изобразително изкуство

В общество, в което всеки ден правим и изпращаме снимки, а камерата на смартфона се е превърнала в инструмент за визуални послания, базовите познания в областта на фотографията са все по-интригуващи за младите хора и съответно занятията в училищното образование, включващи фотография, биха предоставили на учениците забавен и атрактивен начин да опознаят значението и силата на визуалните изкуства в общуването. Цифровият фотографски образ вече е една от най-широко разпространените и леснодостъпни форми на съвременната комуникация, а снимката присъства като изразно средство в почти всяка област от дигиталното общуване в социалните мрежи и чатове. Именно тази интегрираност на фотографията в ежедневието допринася за нейното лесно и естествено вписване като част от педагогическите методи по различни дисциплини в образователната система, но също така и подчертава потенциала ѝ да бъде включена и изучавана по-осезаемо

в съдържанието на учебния материал по Изобразително изкуство в общообразователното училище. Малките деца днес израстват обградени със смартфоните на родителите си, планшети и други устройства, които имат вградени камери за фото и видеозаснемане и проявяват интерес към фотографското изображение и неговото създаване. А създаването на снимки е само на едно докосване на екрана. Толкова лесно и достъпно и в същото време, носещо толкова много вълнение и емоции за малките деца.

Днес фотографията има своето място в средното образование предимно в училища, които са с професионална насоченост в художествените дисциплини или само в отделни образователни институции, които нямат общо с изкуствата, и където съответно тя се изучава като свободно избираем предмет. Но нейната значимост и честота на поява в изобразителните изкуства и в ежедневието ни, отдавна са се изменили, в сравнение с предходните десетилетия, а ролята на основни умения във фотографията биха допринесли за цялостното повишаване на визуалната култура в обществото и най-вече в дигиталната среда. Като част от визуалните изкуства, фотографията има силата да предава творчески търсения и да развива въображението и креативното мислене на децата чрез забавни и атрактивни упражнения, да спомогне за развитието на личности, които имат изобразителна култура, отношение и чувствителност към естетическия фотографски образ, независимо дали е част от галерийна експозиция или снимка с лична емоционална стойност. Практическите задачи с фотография са вълнуващи и поради разнообразието от интердисциплинарни дейности- освен да изразяват емоции, социална позиция или артистична концепция в часовете по Изобразително изкуство, те могат да съчетават в себе си и познания от другите общообразователни предмети. Снимката от Фиг.1 е от учебен час с посещение на галерия, по време на което, учениците, разглеждат, документират със средствата на фоторепортаж и в последствие дискутират заснетото.

Ето и някои примери за мултидисциплинарната същност на фотографията, под формата на задачи за учениците:

-задачи с разходки извън класната стая, в двора на училището или в близост, извън територията му, но в рамките на времето, предвидено за конкретния час (движение и физическа активност). Задачите в този случай са свързани със заснемането на разнообразни обекти от заобикалящата среда и поощряват децата сами да търсят подходящия кадър, като така се стимулира също наблюдателността и стремежът към различна гледна точка. Пример за такива задачи са заснемането на фото визитка на училището в няколко кадъра; също така, задачи за асоциативно мислене като например търсене в предметите и архитектурните елементи асоциации, напомнящи човешки лица, изразяващи различни емоции; друг пример е откриването и заснемането на скрити символи и послания в училищната среда. Подобен род дейности носят разнообразие спрямо часовете, в които е необходимо да се седи на едно място и изискват от учениците да станат от чиновете, да се разходят, да наблюдават съсредоточено какво има около тях и така да намерят най-подходящата гледна точка за заснемане. На Фиг.2 е показана задача с търсене на букви, като часът се провежда в парка.

-посещение на природни забележителности (география, история, биология, туризъм). Такъв тип задачи са свързани с организирана извънкласна дейност, тъй като отнемат повече време (един цял ден или няколко дни) и евентуално пътуване до друго населено място с научна цел или като част от опознаването на културни и природни забележителности. Задачата обикновено е под формата на фотопленер като предварително са зададени параметри и насоки за снимките, които децата ще трябва да спазват при заснемането им. След самото събитие, снимките се разглеждат, коментират, сортират и се избират най-добрите кадри на всеки ученик.

-посещение и документиране на културни събития (музика, сценични изкуства). Тук се разглеждат и изучават възможностите на събитийната и журналистическа фотография като това се явява възможност за посещение на различни мероприятия с културна или социална значимост и отразявайки ги в снимки, децата едновременно стават част от събитието , но и се опитват да го

предадат чрез достоверен, вълнуващ и оригинален фоторазказ. Такива задачи могат да се дават както за събития, организирани в училищната общност, така и под формата на извънкласни дейности. Развиват се умения за бързо намиране на правилна композиция и кадриране, опит в търсенето на подходяща гледна точка, отсяване на смислово важните моменти в събитието, умение за безпристрастно, но убедително изразяване на настроенията и атмосферата на съответното събитие.

-упражнения с химични фоторазтвори (приложна химия). Задачите, включващи практически занятия с фотохимични разтвори изискват най-много предварителна подготовка, спрямо останалите задачи по фотография, защото налагат да се набавят фотохартия и поне няколко различни вида разтвори. И това е най-опростеният вариант, тъй като при възможност, в задачата може да има също и други фоточувствителни материали като фотоленти, диапозитиви, плаки, както и определена фотографска техника и оборудване. Въпреки тези допълнителни условия, изпълнението на задачите е изключително вълнуващо за учениците и разкрива пред тях „тайната“ на класическата черно-бяла аналогова фотография, показва им как благодарение на взаимодействието на светлината и различните химични процеси, могат да се получат интересни визуални ефекти върху вече заснетия образ. Упражнението е много подходящо и за обучение в сферата на абстрактното и експресионистично изкуство. Моментите на експериментално търсене в опитите да се постигне желаното изображение са съчетани с нови познания по химия.

-упражнения с фотографска оптика и различни видове осветление (приложна физика). Задачите, включващи знания за ролята на осветлението в създаването на изобразително изкуство могат да намерят израз през основните принципи на фотографията (самата дума „фотография“ произлиза от гръцките думи за „светлина“ и „пиша“) и едновременно с това да утвърдят знанията от часовете по физика. Експерименти със светлината в създаването на фотографски образ са правени от много художници и артисти, а играта със светлина е забавна и интересна в такава

степен, че почти всички хора поне веднъж са я пробвали с фотографска техника или с камерата на смартфоните си. Задачите могат да включват снимки с насочено и/или рефлексно осветление, отражения, цветни светлинни източници, снимки с дълго експозиционно време. Например, на децата може да се даде задача да направят портрет на свой съученик, заснет в поредица от снимки с една и съща гледна точка и на едно и също място, но с възможно най-различни източници на осветление. Друга задача може да бъде да се създаде снимка, в която образите са изградени изцяло само от отражения или сенки. И още един вариант, да се изобразят различните емоции, посредством светлини, заснети с дълга експозиция (Фиг.3 изразява емоцията радост). Отделни уроци пък могат да запознаят децата с ефектите и различните предимства в използването на оптически лупи във фотографията, като тук има възможност да се правят опити директно в час. Фотографската техника сама по себе си изисква знания, оповаващи се на физични закони и двете дисциплини лесно се комбинират.

-възпроизвеждане на фотоизображения с техники от различните етапи на развитие на фотографията (история, физика). Историческите етапи във фотографията могат да бъдат представени не само теоретично под формата на разказ, но и с демонстрация на първоначалните методи за получаване на изображение като добър пример е експеримент с камера обскура, тъй като нейното устройството е опростено и подходящо за използване в часовете в училище. Що се отнася до теорията, разнообразието от артисти, използвали фотографията като средство за творческа изява, би могло да се представи под формата на презентация, направена от самите ученици, с подкрепата и помощта на учителя. Художници от различни области на изобразителното изкуство са се изявявали благодарение на фотозаснемане и задачата ще запознае децата с тяхното творчество, ще обогати общата им култура и ще им даде идеи за собствени проекти, включващи фотографията.

-упражнения с програми за обработка на изображения (информационни технологии). Такива задачи вече присъстват като част от програмата в часовете по информационни технологии в общообразователните училища и мостът с фотографията като средство за творческо изразяване, биха били задачи в насока на развиване въображението, креативното мислене и емоционалната интелигентност, посредством възможностите на дигиталните технологии. Съществено е значението на емоционалната интелигентност в онлайн среда, затова повечето задачи би било добре да имат тази насоченост. Пример за такава задача е изработването на автопортрет под формата на колаж от комбинацията на различни снимки. Също с фотоколаж, могат да се изобразят емоциите, преживени в рамките на един ден.

Представените практически упражнения са насочени предимно към гимназиалния етап на образование, защото в тази възрастова група (от 14 до 18 години) всички деца вече имат смартфони и могат да използват техните камери за изпълнение на задачите. Друг фактор е, че на тази възраст учениците започват все по-активно да комуникират онлайн, да се вълнуват от силата на посланието, което снимките носят в социалните мрежи, както и да търсят допълнителна информация за техниките и уменията, необходими за отправяне на тези послания. Тези фактори не отменят заниманията по фотография за по-малките ученици, при тях по-скоро ще е необходима малко повече подготовка за осигуряване на достатъчно устройства, с които всички в класа да могат да вземат участие, както и да се съобразят представените фотографски техники с възможностите на възрастовата група. В тийнейджърска възраст, обаче, има и друг момент в полза на фотографията. В часовете по Изобразително изкуство в общообразователна гимназия, без насоченост в изкуствата, за повечето ученици често е по-лесно и естествено да изразят творческите си художествени идеи с фотографски образи, отколкото с умения в традиционното рисуване на ръка, защото не всички притежават такъв талант и добре развита фина моторика и е възможно да изпитат неудовлетворение от крайния резултат, въпреки добрата идея на проекта си. В този смисъл, фотографските

техники са начин да се наблегне повече на смисъла в творбата на учениците, да могат да се фокусират повече в концепцията, която влагат, без притеснението от нивото на рисувателните си способности. Разбира се, такива упражнения, включващи снимките като изразно средство, са приложими най-вече в задачи към уроците, където се набляга повече именно на идейната концепция и е допустимо да се предостави избор в техниките.

Обучението по фотография в часовете по Изобразително изкуство може да бъде разглеждано и от гледна точка на това дали часовете са присъствени или онлайн. В дигитална среда, често преподавателите имат практика да дават задача, която учениците изпълняват спрямо зададените насоки и препоръки, след което снимат творчеството си и го изпращат на учителя. Тук уменията в заснемането, позволяват на ученика да представи произведението си по най-добрия начин, за да не позволява некачествената снимка да отнеме от предимствата на творбата, а обратното- да може добре да се видят всичките ѝ положителни страни. Всички основни умения за правилно заснемане на художествено произведение, могат да бъдат преподавани на учениците в рамките на един урок, който да предшества останалите така, че още в началото да имат знанията за направата на достатъчно представителни снимки. Тези умения са приложими и от голяма полза, при заснемането на пластични триизмерни форми, където осветлението и гледната точка могат да видоизменят цялата ни представа за реалното произведение. Обучението в тази област би било полезно и при изготвянето на портфолио, ценно умение в много професии и особено за децата от художествените училища, за които презентирането понякога е част от програмата в училище и може да се провежда онлайн.

Образованието в онлайн среда беше принудително въведено в държавните училища по време на здравната криза, но остава като алтернатива и вариант за деца, които са в индивидуална форма на обучение и нямат възможност за присъствени занятия. При него има някои специфики, които изискват напасване на методиките и задачите по Изобразително изкуство, съответно и в часовете с фотография.

Необходимо е да се обръща повече внимание на концентрацията на децата и задачите да поощряват позитивната комуникация помежду им, както и да се стимулират учениците да изразяват в своите творби емоциите и чувствата си. Дигиталната емоционална интелигентност може да се възпитава чрез фотопроекти, по които се работи на групи или по двойки. Например, задачата може да бъде класът да се раздели на четири групи, като всяка група да изобрази една от основните емоции в абстрактно експресионистични снимки и задачата на останалите е да познаят коя е емоцията. Тук интерактивните методи на преподаване без проблем се вписват и онлайн.

Изброените дейности са само основа, на която може да стъпи разработването на методика за запознаването на учениците с принципите за изграждане на качествено и съдържателно фотозаснемане, което да им бъде полезно в общуването онлайн и да съдейства за повишаване на цялостната обща култура във визуалните изкуства. Практическите дейности с фотография носят като допълнителна полза за учениците и самото преживяване, процесът на заснемане. А преживяването, съпроводено с действие от страна на децата и придружено с положителни емоции, е една от най-ефективните обучителни практики. Възможността да бъде „спрян“ моментът, да запазват и съхраняват действителността по начина, по който само те я виждат, носи на децата забавление, стимулира ги да експериментират, да се стремят към творчески подход и да търсят своя оригинална гледна точка във визуалното изображение.

Библиография

Зонтаг, С. За фотографията. С., 2013

Кюркчиева, Я. Обща фотография. Първа част. С., 1991

Кюркчиева, Я. Обща фотография. Втора част. С., 1991

Цанев, П., Р. Карапантева, Г. Страшилова. Изобразително изкуство за 8. Клас. С., 2017

Димчев, В. Изобразително изкуство. Методика. С., 1993, Просвета

Димчев, В., Д. Немцов, Ч. Попов. Изобразително изкуство. Книга за ученика от седми и осми клас. С., 1995, Отворено общество

Радева, Б. Сравнителен поглед между художествената фотография и рисунката като изкуства на визуалния контакт в творческия образователен процес в начален курс – Научни трудове на Русенския Университет, 2010, том 49, серия 6.2

Freeman, M. The Photography bible: All you need to know to take perfect photos. UK, 2018

Photography Studies College [онлайн], [видяно 28 Януари 2023], Достъпно от: <https://psc.edu.au/>

New York Institute of Photography, courses [онлайн], [видяно 20 февруари 2023], Достъпно от: <https://www.nyip.edu/courses>

Фигура 1: Ясна Иванова. Посещение на галерия с ученици в девети клас.

Снимка: личен архив

Фигура 2: Ясна Иванова. Задание с фотографски образи в девети клас.

Снимка: личен архив

Фигура 3: Ясна Иванова. Задание с фотографски образи в осми клас.

Снимка: личен архив

